

Využívání multilicencí ES/Science Direct a LINK/Springer v roce 2001

Jan Bayer
Státní technická knihovna

Po uzavření licenčních smluv koncem roku 2000 začaly být elektronické verze plných textů periodik vydavatelství Elsevier Science a Springer v roce 2001 rutinně

využívány. Obě licenční smlouvy byly sjednány v rámci projektu LI00028 „Multifunkční centrum Virtuální polytechnické knihovny jako zdroj informací pro oblast technických a aplikovaných přírodních věd“, jehož řešitelem je Státní technická knihovna. Rok 2001 je prvním rokem, který poskytl v delší časové řadě použitelné statistické údaje o využívání obou služeb. Veškeré statistické údaje v tomto článku jsou převzaty z oficiálních statistik, které má řešitel projektu k dispozici.

Springer/LINK (<http://link.springer.de>)

Přístup do elektronických verzí plných textů nakladatelství Springer prostřednictvím dojednané celonárodní multilicence LINK využívalo na konci roku 2001 celkem **71** institucí. Statistické tabulky poskytované LINK obsahují pouze jediný údaj: počet článků stažených z jednotlivých titulů, jiné parametry nejsou k dispozici. LINK poskytoval v roce 2001 tyto údaje jednak v členění na jednotlivé instituce sumárně (za měsíc), jednak v členění na využití jednotlivých titulů v rámci konkrétní instituce, obojí v měsíční časové řadě. Na rok 2002 slibuje LINK propracovanější statistiky využívání, jejich obsah a struktura zatím není známa.

Tabulka 1 poskytuje základní údaje o struktuře uživatelů služby LINK a jejím využívání v roce 2001. Zajímavá je korelace mezi využitím podle počtu institucí a podle počtu stažených záznamů (poslední dva sloupce). Nejintenzivněji službu využívaly vysoké školy, které „stáhly“ téměř 60 % počtu článků, ačkoliv jejich podíl podle počtu institucí činí pouze necelých 30 %.

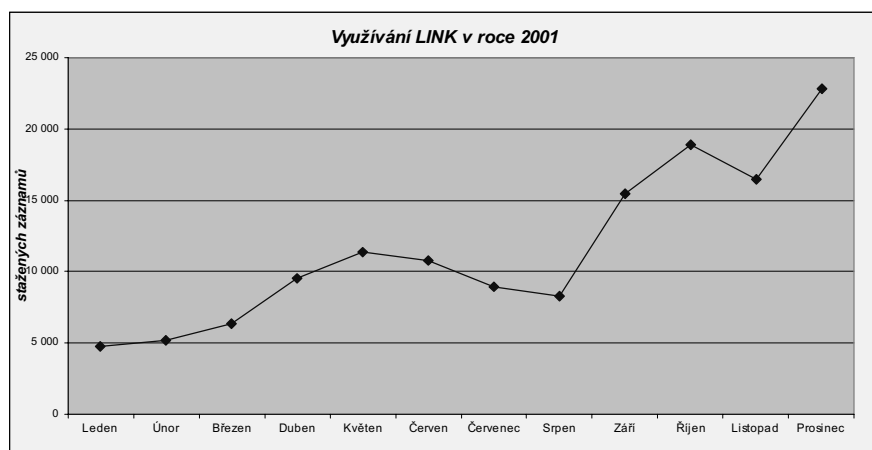
Tab.1

Zaměření/typ instituce	Počet institucí	Počet stažených záznamů	Průměr na instituci	Podíl – instituce	Podíl – záznamy
Ústavy AV ČR + KNAV	22	19 693	895	31,0 %	14,2 %
Vysoké školy nebo jejich složky	20	81 064	4 053	28,2 %	58,4 %
Lékařská zařízení, nemocnice, lék. fakulty	15	10 379	692	21,1 %	7,5 %
Samostatné knihovny	10	27 431	2 743	14,1 %	19,8 %
Ostatní VaV instituce	4	283	71	5,6 %	0,2 %
Celkem	71	138 850	1 956	100,0%	100,0%

Následující graf 1 poskytuje představu o časovém rozložení využívání LINK v průběhu roku 2001. Zřetelný je pokles zájmu o službu v letních měsících, od září nastává (s málo vysvětlitelnou výjimkou listopadu) poměrně strmý růst. Údaje v grafu jsou ovlivněny též průběžně ros-

točím počtem členů konsorcia: v lednu 2001 mělo konsorcium 50 členů. Počínaje červnem 2001 se jejich počet začal zvyšovat – mezi červnem a říjnem 2001 přibýlo dalších 21 členů. V současnosti (leden 2002) dosáhl počet členů konsorcia 76 a nadále pomalu roste.

Graf 1

Struktura nabídky LINK v roce 2001 a některé vybrané parametry využívání jsou uvedeny v tabulce 2. Licenční smlouva omezuje využívání LINK na periodické tituly vydávané nakladatelstvím Springer. Přesto se ve statistickém přehledu objevily i další typy pramenů, do kterých byl přístup umožněn. Využití jednotlivých titulů bylo kolísavé, pozoruhodný je nezáměr o celkem 19 titulů z nabídky (4,5 % z celkového počtu 426 titulů).

Tab. 2

Struktura nabídky LINK v roce 2001 (celkem 426 titulů)

časopisy	406	titulů s nulovým využitím	19
monografie	1	nejvíce stažených článků z 1 titulu	9 518
edice	15	průměr stažených článků na 1 titul	325,6
expertní systémy	4		

Tabulka 3 poskytuje představu o tematickém členění nabídky LINK v roce 2001. Oborové členění odpovídá struktuře jednotlivých „libraries“ LINK, uvedených na jejich webovské stránce. Některé multioborové tituly uvádí LINK v několika „libraries“ současně – pro potřeby tohoto článku byly zařazeny do jedné, tematické pramene nejvíce odpoví-

dající skupiny. V tabulce jsou obory seřazeny v pořadí podle podílu stažených článků. Za povšimnutí stojí korelace mezi zastoupením jednotlivých oborů podle počtu titulů a mezi jejich faktickým využitím (počet stažených článků). Markantní, a těžko vysvětlitelný, je z tohoto hlediska „propad“ zájmu o tituly z oboru matematiky a výpočetní techniky.

Tab.3

Tematické členění LINK 2001

Obor	Počet titulů	Tituly podíl	Stažené články	Články podíl	Článků na titul
Lékařství	153	35,90 %	61 261	44,20 %	400,40
Biologie/vědy o životě	63	14,80 %	36 812	26,50 %	584,32
Fyzika/astronomie	31	7,30 %	8 503	6,10 %	274,29
Životní prostředí	20	4,70 %	8 389	6,00 %	419,45
Chemie	21	4,90 %	7 897	5,70 %	376,05
Vědy o Zemi	23	5,40 %	4 740	3,40 %	206,09
Počítače/kybernetika	35	8,20 %	4 492	3,20 %	128,34
Matematika	43	10,10 %	3 108	2,20 %	72,28
Strojírenství/technické vědy	17	4,00 %	2 774	2,00 %	163,18
Ekonomie	18	4,20 %	745	0,50 %	41,39
Právo	2	0,50 %	11	0,00 %	5,50
Celkem	426	100,00%	138 732	100,00%	325,66

Následující dvě tabulky zveřejňují fiktivní „Top Ten LINK” – jednak „nejpilnější” instituce a dále nejfrekventovanější tituly z nabídky:

„Top Ten” LINK 2001
(instituce podle počtu stažených článků)

1. 2. lékařská fakulta UK Praha	32 634	6. Přírodovědecká fakulta UK Praha	5 727
2. MVK Ostrava	17 384	7. Knih. biol. ústavů AV ČR Č. Budějovice	5 440
3. Masarykova univerzita Brno	11 284	8. VŠCHT Praha	4 584
4. Státní technická knihovna Praha	7 465	9. 1. lékařská fakulta UK Praha	4 097
5. Fyziologický ústav AV ČR Praha	6 236	10. ČVUT – VIS Praha	3 653

„Top Ten” LINK 2001
(tituly podle počtu stažených článků)

1. Intensive Care Medicine	9 518	6. Neuroradiology	2 978
2. Human Genetics	4 857	7. Fresenius' Journal of Analytical Chemistry	2 929
3. Oecologia	3 574	8. Planta	2 688
4. Mammalian Genome	3 520	9. Theoretical and Applied Genetics TAG	2 623
5. Journal of Neurology	3 409	10. Child's Nervous System	2 425

Informace o konsorciu Springer jsou k dispozici na [www stránkách STK http://www.stk.cz/zdroje/springer.htm](http://www.stk.cz/zdroje/springer.htm)

ES/Science Direct (<http://www.sciencedirect.com>)

Přístup do elektronických verzí plných textů nakladatelství Elsevier Science prostřednictvím multilicence Science Direct využívala v roce 2001 dvě konsorcia. Základ tvořilo konsorcium STK, jehož 10 členů (řešitelů projektu) na základě svého předplatného „papírových” titulů z produkce ES vytvořilo základní databázi elektronických titulů zpřístupněných službou SD. V souladu s řešením projektu LI00028 k nim přistoupilo konsorcium spravované firmou Suweco, které ke konci roku 2001 čítalo dalších 38 institucí ze sféry V a V. Neduplicitní odběry členů tohoto konsorcia dále rozšířily spektrum zpřístupněných titulů. Pro využívání služby SD v roce 2001 byla podstatná ta skutečnost, že jako bonus ze strany SD měli členové obou konsorcií po většinu roku 2001 přístup do **všech** titulů SD, tedy i nepředplacených. Kumulativní statistiky konsorcia STK tak vykazují přístupy do celkem **1097** titu-

lů SD. Jinak počet titulů předplacených oběma konsorcií je **427**.

Tabulky 4 a 5 obsahují základní statistické údaje o využívání SD v roce 2001 (vzhledem k počtu členů konsorcia Suweco obsahuje tab. 5 pouze sumární údaje). SD (na rozdíl od LINK) poskytuje členům obou konsorcií téměř vyčerpávající statistické údaje, umístěné na zvláštním serveru. V měsíčních intervalech tak uživatel získá detailní údaje nejen o počtu stažených článků, navštívených stránek a provedených vyhledávání, ale rovněž údaje o technických parametrech přístupu, typu navštívených stránek, způsobu vyhledávání, o osobním nastavení stránek a o vyhledávání v dalších databázích zpřístupněných SD. Podobně jako u LINK jsou k dispozici měsíční statistiky přístupu do jednotlivých titulů (předplacených a nepředplacených zvlášť). Řešitel projektu má k dispozici kumulativní statistiky za obě konsorcia. Jedinou nevýhodou je časová prodleva při zpřístupňování statistik, která činí cca 2 měsíce. V okamžiku psaní tohoto příspěvku (konec ledna 2002) tak byly k dispozici údaje pouze za období leden–listopad 2001.

Tab. 4

Využívání SD – leden-listopad 2001 – konsorcium STK (10 členů)

	Stažené články	Podíl – články v %	Navštívené stránky	Počet hledání	Podíl – hledání	Článků / 1 hledání	Článků / 1 stránka
VŠCHT Praha	34 542	32,63 %	180 407	27 600	43,33 %	1,25	5,22
ČVUT Praha	22 888	21,62 %	90 192	9 815	15,41 %	2,33	3,94
VUT Brno	18 023	17,03 %	63 163	7 262	11,40 %	2,48	3,50
Univ. Pardubice	9 489	8,96 %	59 358	8 283	13,00 %	1,15	6,26
ZČU Plzeň	9 306	8,79 %	37 086	4 788	7,52 %	1,94	3,99
STK Praha	5 560	5,25 %	36 295	2 782	4,37 %	2,00	6,53
TU Liberec	5 004	4,73 %	20 195	2 262	3,55 %	2,21	4,04
UTB Zlín¹⁾	738	0,70 %	3 978	419	0,66 %	1,76	5,39
SVK PK Plzeň	128	0,12 %	1 402	254	0,40 %	0,50	10,95
MVK Ostrava	177	0,17 %	1 093	228	0,36 %	0,78	6,18
Konsorcium celkem	105 855	100,00%	493 169	63 693	100,00%	1,66	4,66
Průměr/člen	10 586		49 317	6 369		1,64	5,60

¹⁾ Přistoupila ke konsorciu v březnu 2001

Tab. 5

Využívání SD – leden-listopad 2001 – konsorcium Suweco (38 členů)

	Stažené články	Podíl – články v %	Navštívené stránky	Počet hledání	Podíl – hledání	Článků / 1 hledání	Článků / 1 stránka
Konsorcium celkem	190 820	n.a.	672 786	48 940	n.a.	3,90	3,53
Průměr/člen	5 022	n.a.	17 705	1 288	n.a.	3,90	3,53

Graf 2 ukazuje rozložení využívání SD podle základních parametrů v průběhu ledna–listopadu 2001:

Graf 2

